

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *E. F.*

Cím: *Színházi csődök története Magyarországon*

Forrás: *Világ*

Bur

(Helv)

1925. 5. 27.

(Idő)

(Köt. v. fiz.)

(C)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Idő

"17/19"

Személy

A színházi csődök története Magyarországon

(A *Világ* tudósítójától.) Egy régi, pesszímista megállapítás szerint a színház csődje ott kezdődik, amikor a vállalkozás megindul. És ha belepillantunk a magyar színháztörténet 135 esztendő múltjába, egyebet se főgünk tapasztalni, mint színházak összeomlását, majd új erőfeszítést, amelynek refrénje ismét csak az összeomlás.

Az első magyar színházalapot *Kelemen László* igazgatta 1790 október 25-től, de csak 1792 április 26-ig tudta vezetni — pártolás hiányában. 1796-ban újra hozzáfog, de ekkor 1776 *frt* 56 *krajcárnyi* adóssággal zárja a prctokollumát... Kevés sikere miatt korán vonult vissza a színházigazgatástól *Fejér János* is, aki Erdély első színházigazgatója, 1792-ben, és hasonló sorsra jut *Kócsi Pál* János (az első magyar *Hamlet*). 1808-ig igazgató, majd abbahagyja; később, 1812-ben ismét megpróbálkozik az igazgatással, de — siker és kilátás nélkül... A főváros magyarsága mégis röstelli, hogy a nemzeti színészet nem tud gyökeret verni s ekkor *Kármán József* végzi az igazgatói teendőket, de az ő munkája is kísérletezés volt. *Kultsár István* 1813—1815-ig igazgatta a pesti magyar társulatot, melyet tetemes pénzáldozatok árán tartott fenn. De a tönkretétel tragikumát ő sem kerülhette el. *Vida László* pesti intendáns 10.000 *frt*-ot ölt bele a direktiójába, felépíti a Hacker-szállást is, de tönkrement. A Dunántúl híres igazgatója volt *Komlóssy Ferenc*, aki *Horváth József*-tel társult. 1824 május 21-én kezd meg az igazgatást de csak 1827-ig bírta, mert tönkrement; majd újra kedvet kapott és még tíz évig járja a vidéket. Ekkor ismét a tönkre szélre jutott...

Bűvészek és táncosok a régi Nemzeti Színházban

Az 1837-ben megnyílt *Nemzeti Színház* sem dicsekedhetett mindig anyagi sikerrel.

Vannak följegyzések arról, hogy üres volt a pénztár és hogy valamiképp mégis megteljen: *bűvészeket, külföldi táncosokat kellett felleptetni*. Már-már süllyedni látszik a hajó, erre „*Liszt Ferenc* úr, művész, hazánk fia, hazafiságos indulatból a színház javára hangversenyt szíveskedik adni!”... írja az akkori *Magyar Hírlap*, 1850 I. 40-iki száma. Persze *Liszt* neve megmenti a színházat a csődtől és megmenti *Döbler Lajos* porosz udvari bűvész is, később *Vieutemps* úr, majd *Ellsler Fanny* léptetik fel, azután a világhírű *Rachelt*... Mindez nem jelent sokat. Mert 1850-ben mégis deficittel végzi a színház számadását. Ekkor egy névtelen nő 500 pengő forintot ajánlt fel a pénztárnak.

Mikor 1840-ben a *kolozsvári színháznak* is rosszul ment a dolga, a „kormányzás”-t (ahogy akkor mondták) hirtelen *Déryné*, a híres primadonna vette át, kinek „műismerete, ügyessége, szépízlése s megülepített tapasztalásai a színháznál sok és lényeges javítást eszközözendek”... írja sok hittel és bizalommal az *Erdélyi Híradó*. De a direktió nála is csak pünkösdi királtság bizonyult. Nem volt szerencséje az igazgatással a 40-es években *Arany János* és *Petőfi* egykori igazgatójának, *Székffy József*-nek sem. Ő is kóborolt szerle az országban, csak azért, hogy végül — panorámás legyen! Vénységére a debreceni úri kaszinó gazdája lett.

Magyar színházigazgató a bukaresti adósok börtönében

A negyvenes években jőnevű vidéki direktoraink között találjuk *Havi Mihály*-t, aki társulatát *Olaszországba* is elvitte; 1848-ban *Párizsban* és *Brüsszelben* vendégszerepel, 1860-ban ellátogat *Bukarestbe* is. Ez a vállalkozása azonban kudarcot vallott, úgyannyira, hogy társulatát nem is tudta hazaszállítani. Erre *Bukarestben* a hatóság elfogatta és az adósok börtönébe záratta. 1851-ben találunk följegyzést arról, hogy

a németeknek is befellegzett a magyar fővárosban. Pedig őket melegebben pártolták. A pesti purger valószínűleg nagyot nézett, midőn 1851 június 29-én az uccasarkon meglátta a színház zárásáról szóló plakátot. Ezt így harangozta be az akkori *Magyar Hírlap* (1851 július 1.): „Tegnapelőtt uccai falragaszok magyarul és németül hirdették, miként a városi német színház közbejött akadályok miatt ideiglenesen zárva marad.”... Emögött azonban a bukás rejlik, semmi más, amit a július 3-iki *Magyar Hírlap* leplezetlenül el is árul, mondván: „A német színház személyzete már nagyobbbrészt elhagyá Pestet. *Hassel-Barth* asszony és *Young Linzbe* utaztak. A hátramaradt korosb és gyámol nélkül maradt tagok, mint halljuk, némi segéllyel fog ellátni.”... Július 30-án volt a színház árverése. Az egész felszerelést 16.000 *frt*-ra becsülték, de vevő nem akad. Végre augusztus 12-én újra árvereztek. Az egész faalkotmány egy *Masz Fanny* nevű nő birtokába jutott potom harmadfélezer pengő forintért. A színészek *Kassán* találtak menedéket.

Hatezer személyes színház, amelyet a szélvihar döntött le

A magyar színészet későbbi korában az

Székesfő

első csődbe jutott igazgató *Bokody Antal*, aki kezdetben a Felvidéket járta. Mikor tőkeerősnek gondolta magát, feljött Pestre, itt a *Krisztinavárosi Színház*-t kibérli, valamint az *istvántéri színházat* is. Öt hónap alatt 17.000 *forintnyi veszteséggel* zárult a vállalata. — *Közműves Imre* sem járt különben. 1869-ben megnyitja a „*Pest városligeti magyar színház*”-t. Hamarosan tönkrement. — 1878-ban *Bedőy Balogh Gábor* is igazgató lesz. A győri színházat nyerte el. Azonban a *bécsi Ring Theater* égésének hatása alatt tönkrement. Ugyancsak Győrött bukott meg 1885-ben *Bogyó Alajos*; 1891-ben *Debrecenben Gyöngyi Izso*. És tönkrement az 1897-ben megnyílt *Kisfaludy Színház* *Obudán*. Különböző éra alatt igazgatta: *Serly Lajos*, *Hatvani Károly*, *Károlyi Lajos*, *Rakodczay Pál*, *Fehér Dezső*, *Havi Lajos*, *Kövessy Albert*, újabban *Kaposy Ernő*. Egyik a másik után adta be a kulcsot... Tönkrement a legmerészebb vállalkozók egyike is: *Miklóssy Gyula*, a budai színház bérlője, majd az *istvántéri színház* direktora. A ligetben 6000 néző részére épített színházat, melyet egy hatalmas szélvihar összedöntött, majd az *istvántéri színházban tűz ütött ki*, amely nem okozott ugyan nagy kárt, de a közönség bizalma csökkent, mire *Miklóssy tönkrement*... Hasonló sorsra jutott *Rakodczay Pál*, *Zilahy Gyula*, *Németh József*, *Bihari Ákos*, *Megyery Dezső*, *Leszkay András*, *Andorfi Péter* stb.

A Népszínház és a Népopera csődje

A legutóbbi idők néhány színháza sem kerülhette el az összeomlás veszélyét. A *Népszínház*at *Rákosi Jenő* csak 6 évig vezette, majd túladott rajta. Utóda *Evva Lajos* lett. Őt követte a tragikus véget ért *Vidor Pál*, azután *Porzolt Kálmán*. Egyikről sem ismerünk oly adatot, amely meggazdagodásról tanuskodna...

1904. november 25-én megindult a *Thália Társaság* vállalkozása. A nagyszerű együttes azonban nem prosperált — színpad hiányában! Hasonló sors érte a kitűnő *Madách Színház* együttesét néhány évvel ez előtt.

1911. december 7-én megnyílt a *Népepera*, mely azonban 1914. augusztusában tönkrement. 1912. március 13-án megnyílt *Bárdos Artúr Új Színpad*-ja. Az is megbukott. Utóda: *Kövessy Albert*, szintén csődöt mondott. 1913. augusztus 29-én megnyílik

a *Medgyaszay-Kabaré* az Eskü téren, hogy hamarosan megszűnjék. De a többi vállalkozók is tönkrementek ebben az épületben. Az *Eskütéri Színház* (bezárt 1921. május 21-én), az *Irodalmi Színház* (1922.), a *Dunaparti Színház* (1922.). És csődbe jutott *Czakó Pál* kitűnő *várszínházi* társulata is, amellyel végleg meg is szűnt a *Várszínház*. Tragikus momentumok sem hiányoznak a színházi csődök történetéből, így *Vidor Pál* öngyilkossága, *Szegedi Mihályt* és *Jakab Lajost* bukásuk örületbe kergette és végül *Tóth Istvánról* ezeket a megindító sorokat olvassuk: „*Tóth vidéki színigazgató a napokban, éhséggel küzdve, halt meg Vác-on.*“ (*Hölgyfutár*, 1862. május 31.)

E. J.